

конкретизація об'єктів, суб'єктів, форм, видів внутрішнього контролю з урахуванням законів і закономірностей сучасних економічних умов; розробка конкретних методик внутрішнього контролю, розробка системи формування контрольних показників в обліку і звітності.

1. Хорнгрен Ч. Г., Фостер Дж. Бухгалтерский учет: управленческий аспект. – М.: «Финансы и статистика», 2000. – 416 с.
2. Андреев В. Д. Внутренний аудит: учебн. пособ. [для студ. высш. учеб. зав.] / В. Д. Андреев. – М.: «Финансы и статистика», 2003. – 461 с.
3. Сошникова Л.В. Внутренний контроль и аудит. – М.: ЗАО Финстатинформ, 2001. – 239с.
4. Ластовецький В.О. Галузевий бухгалтерський облік: проблеми теорії і практики: [Монографія] / В.О. Ластовецький. – Чернівці: Прут, 2005. – 200 с.
5. Белобжецкий И.А. Финансовый контроль и новый хозяйственный механизм. – М.: Финансы, 1989. – 256 с.
6. Ерофеева В.А. Учет, информация, управление: прямые и обратные связи. – М.: Финансы и статистика, 1992. – 192 с.
7. Белуха Н.Т. Контроль и ревизия в отраслях народного хозяйства: Учебн. – М.: Финансы и статистика, 1992. – 368 с.
8. Биренберг Б.М. Сущность общей функции контроля // Социалистический контроль: Методы и проблемы. – К.: Наукова думка, 1985. – С. 49–61.
9. Оперативный контроль экономической деятельности предприятия / Б.И.Валуев, Л.П.Горлова, Е.Л.Зернов и др. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 224 с.

УДК 657.422

Багрий К.Л.

Чернівецький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ МАТЕРІАЛЬНИХ ЗАПАСІВ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА

У публікації піднімають розв'язку питання щодо важливості проведення внутрішньогосподарського контролю матеріальних запасів на виробничих підприємствах. Наводяться шляхи подальшого удосконалення внутрішньогосподарського контролю шляхом автоматизації обліково-аналітичної роботи.

Ключові слова: внутрішньогосподарський контроль, матеріальні запаси, матеріали, облік, залишки матеріальних запасів, інвентаризація.

Напри К.

CONTROL FEATURES FARM INVENTORIES PRODUCTION COMPANY

The publication shall be considering the importance of farm inventory control for manufacturing plants. We give ways of further improving farm control through automation of accounting and analytical work.

Key words: farm control, inventory, materials, accounting, inventory balances, inventory.

Напри К.Л.

ОСОБЕННОСТИ ВНУТРИХОЗЯЙСТВЕННОГО КОНТРОЛЯ МАТЕРИАЛЬНЫХ ЗАПАСОВ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

В публикации подлежит рассмотрению вопросы, касающиеся важности проведения внутрихозяйственного контроля материальных запасов на производственных предприятиях. Приводятся пути дальнейшего совершенствования внутреннего контроля путем автоматизации учетно-аналитической работы.

Ключевые слова: внутрихозяйственный контроль, запасы, материалы, учет, остатки материальных запасов, инвентаризация.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Розвиток ринкової економіки, вихід вітчизняних підприємств на європейські ринки, запровадження у зв'язку з цим прогресивних стратегій управління виробництвом вимагають від промислових підприємств удосконалення виробничого процесу, підвищення ефективності управління ним. Виходячи з того, що виробничі підприємства достатньо матеріаломісткі, важливе значення має поліпшення якісних характеристик матеріальних ресурсів, підвищення раціонального їх використання. Значна питома вага залишків незавершеного виробництва в складі запасів і матеріальних витрат підприємств підтверджує актуальність питання обліку незавершеного виробництва. З метою запобігання завищенню залишків незавершеного виробництва потрібний контроль за рухом сировини й напівфабрикатів по окремих виробничих операціях та підрозділах. Це досягається шляхом якісної організації первинного спостереження й документообігу. Удосконалення внутрішньогосподарського контролю запасів виробництва стає одним із найважливіших питань методики й організації бухгалтерського обліку, які необхідно вирішити в умовах розвитку ринкової економіки.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проведені дослідження дозволяють зробити висновок, що

питання внутрішньогосподарського контролю є досить дискусійним у сучасній економічній літературі та наукових виданнях. Однак українські науковці зробили достатній внесок у розвиток даної теми, а саме: Д.Нападовська, С.Голов, Л.Слюсарчук, Н.Ткаченко, С.Ковтун, В.Лень, М.Кузик, О.Самойленко, Д.Марченко, Г.Яровенко, М.Білуха, С.Іваніна та інші.

Ціль статті. Одним із джерел покращення фінансових результатів діяльності підприємства є раціональне використання матеріальних запасів та зниження рівня загальновиробничих витрат. Тому ціллю статті є дослідження проблем внутрішньогосподарського контролю за використанням матеріальних запасів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В сучасних кризових умовах господарювання найважливішою проблемою, яку необхідно розв'язати, є проблема правильної організації контролю за здійсненням матеріальних витрат на підприємстві. При існуючій практиці організації контролю матеріальних ресурсів, основними центрами організації контролю стану і використання матеріальних ресурсів є відділ матеріально-технічного забезпечення, склади, структурні підрозділи, місця використання ресурсів, бухгалтерія та деякі інші функціональні підрозділи.

Матеріальні запаси, які в процесі господарської і виробничої діяльності здійснюють певний кругообіг, починаючи з їх надходження і використання під час виробництва продукції та закінчуючи її реалізацією і грошовим обігом, займають на підприємствах значне місце. Для забезпечення матеріальних запасів у вигляді сировини, матеріалів, палива тощо важливе значення має ефективне використання коштів у системі матеріально-технічного постачання і придбання сировини, матеріалів та інших матеріальних ресурсів. У системі збереження та ефективного використання матеріальних активів важливе значення має внутрішньогосподарський оперативний контроль.

В умовах ринкової економіки функції управління матеріальними активами тісно пов'язані з системою внутрішньогосподарського контролю за їх збереженням і використанням. Ця система контролю постійного спостереження за надходженням, зберіганням і ефективним використанням матеріальних активів створює його окрему галузь, тобто постійно діючий попередній і поточний внутрішньогосподарський контроль. Винятково важливе значення має внутрішньогосподарський контроль на об'єктах (складах, цехах, дільницях), де зосереджується і використовується величезна кількість матеріальних цінностей (сировини,

матеріалів тощо). Такий контроль здійснюється безпосередньо на підприємстві в процесі здійснення операцій надходження, зберігання і використання цінностей, що забезпечує оперативність контролю, а це, в свою чергу, створює можливість своєчасно вникати в сутність цих операцій, оперативно і своєчасно виявляти недоліки в процесі надходження, використання і зберігання запасів.

Своєчасний і всебічний контроль сприяє збереженню та ефективному використанню матеріальних цінностей. Він дає змогу не тільки вчасно виявити недоліки в системі обліку матеріальних запасів і їх використання, але й допомагає виявити невикористані резерви в системі здійснення нормування і використання матеріальних цінностей. Він є найбільш системним, оперативним і дійовим, забезпечує погійно діючу функцію перевірки збереження матеріальних запасів та їх ефективного використання. Поряд з цим, ґрунтуючись на системі первинного документального забезпечення і даних аналітичного бухгалтерського обліку, оперативний контроль забезпечує систематичну перевірку всіх операцій і процесів, пов'язаних із надходженням і витрачанням сировини, матеріалів і інших матеріальних запасів.

Внутрішньогосподарському оперативному контролю властиві такі методичні прийоми, як органолептичні, розрахунково-аналітичні та документальні методичні прийоми контролю. Ця система методичних прийомів контролю конкретизується процедурами перевірки, пов'язаними з інвентаризацією матеріальних цінностей, контрольними замірами і контрольними запусками використання матеріалів на виробництво, суцільним і вибіркоким спостереженням та службовим розслідуванням. У системі розрахунково-аналітичних методичних прийомів контролю важливе значення має аналіз ефективності використання матеріальних цінностей, статистичні розрахунки і групування та економіко-математичні методи контролю.

Особливе значення має дослідження операцій з товарно-матеріальними цінностями на підставі облікової документації, зокрема прийомів документальної перевірки. У системі методичних прийомів контролю операцій з матеріальними запасами мають місце такі важливі стадії процесу поточного внутрішньогосподарського контролю, як контроль за їх наявністю за допомогою прийомів інвентаризації цінностей на об'єктах їх збереження, використання для виробництва продукції та документований контроль операцій, пов'язаних із надходженням, оприбуткуванням підзвітними особами та використанням цінностей безпосередньо на виробничих об'єктах (цехах). Всі ці стадії системи процесу оперативного контролю конкретизуються певними його об'єктами, потребують вико-

ристання нормативно-законодавчої та обліково-документальної інформації, здійснення обґрунтованих методичних прийомів контролю, що використовують під час здійснення його процедур та узагальнення і реалізації результатів контролю.

Також головну роль під час контролю має правильне використання процедур, пов'язаних з інвентаризацією товарно-матеріальних цінностей і розрахунків із постачальниками та перевірка документального обґрунтування операцій щодо надходження, використання та іншого вибуття матеріальних цінностей. Поряд з інвентаризацією цінностей під час контролю підприємств здійснюється обстеження дотримання умов їх збереження безпосередньо на об'єктах та закріплення цінностей за матеріально відповідальними особами.

При перевірці складів з'ясовують систему контролю цінностей, що надходять від постачальників, правильність приймання їх за кількісними та якісними показниками. Разом з такими контрольними перевірками важливо дослідити систему відпуску матеріалів на виробництво, перевірити правильність і своєчасність оформлення відпуску матеріалів відповідними документами.

Невід'ємною частиною контролю матеріальних цінностей на складах є перевірка складського обліку. З цією метою перевіряють систему оперативного контролю бухгалтерської служби за матеріально відповідальними особами. Матеріальний відділ бухгалтерії повинен систематично контролювати правильність записів у картках складського обліку на основі первинних документів та обґрунтовувати визначення залишку цінностей після кожної операції. Такий контроль особливо необхідний в умовах застосування оперативного сальдового обліку матеріалів, коли в бухгалтерії ведеться облік тільки у вартісному вираженні за групами матеріалів. Бухгалтер матеріального відділу при цьому методі обліку підписується в картках складського обліку за правильність кожної записаної операції на основі первинних документів. Не дивлячись на це, практика контрольно-ревізійної роботи показує, що основними порушеннями при обліку матеріалів на картках сортового обліку є: наявність від'ємних перехідних залишків ("червоне сальдо") щодо окремих видів матеріальних цінностей; відсутність записів надходження матеріалів за окремими прибутковими документами; розходження між даними карточок складського сортового обліку та даними обліку в бухгалтерії; завищення кількості списаних на виробництво матеріалів порівняно з витратними документами; неправильний підрахунок залишків; наявність залишків матеріалів в одному вимірнику і відсутність їх в іншому.

Факти «червоних» залишків свідчать про неповне або несвочасне оприбуткування надходження матеріальних цінностей, списання лишньої кількості матеріалів на виробництво проти фактично відпущених, заміни показників у документах, складання безтоварних документів на відпуск матеріалів, неправильний підрахунок перехідних показників, не оприбуткування повернутих із цехів матеріалів тощо. Від'ємні («червоні») залишки після чергового надходження даного матеріалу тимчасово закриваються, а кількість товарно-матеріальних цінностей на цю величину зменшується. Від'ємні залишки показують розмір неврахованих матеріалів і можуть бути резервом для крадіжок. Після з'ясування причин їх утворення при прийомі документів цеховим бухгалтером матеріального обліку необхідно оприбуткувати матеріальні цінності на величину розміру «червоних» залишків і вивести реальні залишки цінностей.

Розходження між даними складського і бухгалтерського обліку виявляють шляхом співставлення залишків у сальдовій книзі з залишками, підрахованими бухгалтерією в оборотних відомостях за групами матеріалів. Необхідно також перевірити, чи не допускалось списання цих розходжень за рахунок відхилень в оцінці матеріалів або за рахунок транспортно-заготівельних витрат замість встановлення дійсних причин.

Навмисне завищення кількості списування на витрати матеріалів порівняно з первинними документами і неправильний підрахунок лишків матеріальних цінностей у картках сортового обліку можуть здійснюватись практично за рахунок округлення показників. Ці порушення можуть бути виявлені шляхом виявлення і підчисток у картках, а також шляхом порівняння кількості відпущених матеріалів у цех за документами складу з кількістю одержаних матеріалів згідно з документами цеху. Невідповідність залишків матеріалів, які обліковуються в декількох примірниках, вказує на недостовірність первинних документів за операціями надходження та витрачання і порушення встановленого порядку приймання і видачі матеріальних цінностей. У цих випадках необхідним є поопераційне дослідження первинних документів.

Поряд із зазначеними прийомами контролю важливе значення мають документальні методичні прийоми, пов'язані з надходженням, оцінкою, оприбуткуванням і ефективним витрачанням матеріальних цінностей. Для контролю їх надходження та оприбуткування використовують специфічні методи зустрічної перевірки накладних товарно-транспортних із податковими, прибутковими ордерами та даними розрахунково-платіжних документів. Це дає можливість перевірити

повноту і своєчасність оприбуткування цінностей (сировини, матеріалів тощо) матеріально відповідальними особами. Але ця перевірка документів повинна пов'язуватись із таким важливим методом контролю, як дослідження цих документів за сутністю і змістом та співставлення їх даних з обліковими реєстрами.

У практиці зустрічаються випадки неповного надходження та оприбуткування матеріальних цінностей або приписування цінностей, які фактично не перевозились. У зв'язку з цим доцільно застосувати методи зіставлення якісних і кількісних показників цінностей, відображених у документах постачальників із даними прибуткових ордерів, які використовуються для кількісного сумового обліку матеріалів, що надходять від постачальників. Неповне або несвоєчасне оприбуткування цінностей може виникнути як внаслідок недопостачання або несвоєчасного постачання цінностей (сировини, матеріалів і т. д.), так і нестачі при їх прийманні на складах підприємства. Тому у даному випадку важливе значення мають прийоми зустрічної перевірки документів, пов'язаних із надходженням матеріальних цінностей. У процесі зустрічної перевірки документів, пов'язаних із надходженням матеріальних цінностей, у постачальників можуть бути виявлені зловживання, коли окремі працівники підприємства закупили матеріали за незаресстрованими дорученнями за безготівковою їх оплатою через банк. У практиці зустрічались випадки, коли матеріали не оприбутковувались і не відображались в обліку підприємства, а розрахунки з постачальниками приховувались на інших рахунках. Особливо ретельно перевіряють правильність оприбуткування матеріальних цінностей, які надійшли з відхиленнями від супровідних документів. Для цього потрібно не тільки перевірити правильність і достовірність актів на приймання матеріалів чи комерційних актів, але й порівняти дані товарно-транспортних накладних із даними оплати рахунків постачальників [2, с. 42].

В умовах надходження матеріальних цінностей на склади підприємства автотранспортом потрібно їх кількість, зазначену в товарно-транспортній накладній, співставити з кількістю оприбуткування цінностей на складі. Необхідно також перевірити відповідність кількості оприбуткованих матеріальних цінностей ємкості тари, в якій ці цінності надійшли на склад. Це дасть можливість виявити факти неповного оприбуткування цінностей.

У сучасних умовах розширення заготівлі матеріалів з оплатою за готівку з підзвітних сум необхідно порівняти дані накладних (включаючи і податкові) на оприбуткування матеріалів із даними оплати за них за готівку, тобто з даними квитанцій до прибуткових касових ордерів або

чеків, що підтверджують надходження коштів до тих підприємств, в яких здійснювались ця закупка матеріалів за готівку.

Контроль операцій, пов'язаних із відпуском матеріалів на виробництво, потребує особливої уваги до обґрунтованості діючої системи лімітування і додержання встановлених лімітів. Обґрунтованість лімітів можна перевірити шляхом множення норм витрат матеріалів на одиницю продукції на розрахунковий випуск цього виду продукції.

При перевірці відпуску матеріалів на виробництво особливу увагу звертають на їх понаднормативний відпуск або заміну одних видів матеріалів іншими. Якщо при перевірці буде встановлено, що понадплановий відпуск матеріалів пов'язаний з порушенням технології виробництва, то необхідно визначити суму матеріального збитку та винних осіб. При контролі також потрібно пам'ятати про можливі випадки подвійного відпуску матеріалів на одні і ті ж виробничі потреби за лімітними картками або актами-вимогами за понадплановий (понаднормативний) відпуск або картками на заміну матеріалів.

У системі прийомів і способів контролю операцій із товарно-матеріальними цінностями важливе значення має автоматизація його процедур. Якісно нові можливості удосконалення методів контролю матеріальних запасів з'явилися з появою ЕОМ і автоматизацією обліку. Цьому сприяла розробка цілого ряду КСБО (комп'ютеризованих систем бухгалтерського обліку), впровадження яких дало можливість більш ефективно використовувати ЕОМ для обліку і контролю матеріальних запасів. У зв'язку з цим змінюється і функція бухгалтерської служби щодо використання ЕОМ не тільки для потреб обліку, але і для виконання контрольних функцій обліку. Це, в свою чергу, потребує від спеціалістів бухгалтерського профілю знання роботи на ПК і процесів машинної обробки інформації, знань, пов'язаних із контролем операцій в умовах автоматизації обліку. Таким чином, в умовах використання ЕОМ спрощуються процедури, пов'язані з виконанням чисто облікових функцій, що дає можливість звільнити цих працівників від трудомісткої облікової роботи і дозволяє більше уваги приділяти контролю операцій із матеріальними запасами, відображеними в обліковій інформації [1, с. 24].

Важливим напрямом використання обчислювальної техніки для обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями є систематизація та узагальнення виявлених порушень і розбіжностей, їх оформлення в таблицях, які мають необхідні обчислення і пояснюючий текст. Наприклад, можуть бути складені накопичувальні відомості про наявність на складі зіпсованих матеріалів, відпуску з нього матеріалів поза нарядами і накладними.

Важливо зазначити, що в умовах автоматизації бухгалтерський облік і контроль операцій за надходженням і використанням матеріальних цінностей значно полегшується. Перевіряючий одержує можливість аналізувати більш широкий обсяг інформації у вигляді різного роду машинограм і інших розробок.

Сучасні бухгалтерські програми значною мірою допомагають при проведенні контролю на всіх ділянках обліку матеріальних цінностей на підприємстві. Автоматизація бухгалтерського обліку обумовлює як нові підходи до самого процесу обліку матеріальних запасів, так і до методів їх контролю.

Висновки. Незважаючи на те, що в напрямку підвищення ефективності обліку на виробництві і посиленню внутрішньогосподарського контролю ведеться значна робота, проте залишаються проблеми, які свідчать, що аспекти контролю матеріальних запасів на підприємствах вивчені і розкриті недостатньо та потребують подальшого поглиблення і доповнення.

1. Матюха М. М. Інформаційні системи і технології в обліку: [навчальний посібник для дистанційного навчання] / М. М. Матюха. - К.: Університет «Україна», 2005. – 306 с.
2. Мурашко О. Удосконалення методів і прийомів внутрішньогосподарського контролю за матеріальними цінностями в умовах автоматизації обліку / О. Мурашко // Зб. наук. пр. Академії державної податкової служби України. - К.: АДІСУ, 2002. - №3(17). - С. 147.

УДК 303.094.5: 339.137: 001.895

Базь М.О.,

Зозульов О.В., к.е.н., доцент

Національний технічний університет України «КПІ»

МОДЕЛЬ СПОЖИВЧОЇ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОДУКТУ

У статті запропоновано удосконалену модель споживчої оцінки конкурентоспроможності інноваційного продукту в межах підходу, акцентованого на споживачах.

Ключові слова: інноваційний продукт, споживча оцінка, конкурентоспроможність, раціональна компонента, іраціональна компонента, психологічний ефект.

Baz M., Zozulyov O.

MODEL OF CONSUMER ESTIMATION OF COMPETITIVENESS OF INNOVATIVE PRODUCT

In the article the improved model of consumer estimation of competitiveness of innovative product is offered within the limits of approach accented on users.

Базь М.О., Зозульов О.В.